

Тақырыбы: «Мектеп жасына дейінгі балаларда құқықтық сауаттылықты қалыптастыру»

Қазіргі қоғамда баланың құқықтық мәдениетін ерте жастан қалыптастыру – азаматтық сананың негізін қалау болып табылады. Мектеп жасына дейінгі кезең – баланың мінез-құлқы, адамгершілік ұстанымдары мен әлеуметтік дағдылары қалыптасатын маңызды кезең. Сондықтан балабақшада балаларға **өз құқықтары мен міндеттерін** түсіндіру, әділдік, жауапкершілік, құрмет сияқты құндылықтарды қалыптастыру өзекті мәселе болып отыр.

Мақсаты

Балалардың жас ерекшеліктеріне сай құқықтық ұғымдарды меңгерту арқылы олардың өзіне және өзгеге құрметпен қарауын қалыптастыру.

Міндеттері

- Балаларды қарапайым құқықтық ұғымдармен таныстыру;
- Өз құқығы мен өзгенің құқығын құрметтеуге үйрету;
- Әділдікке, жауапкершілікке тәрбиелеу;
- Тәртіп ережелерін саналы орындауға дағдыландыру.

Құқықтық сауаттылық не үшін қажет?

Құқықтық сауаттылығы бар бала:

- өз ойын еркін айта алады;
- «болмайды» мен «болады» ұғымдарын ажыратады;
- өзіне және өзгеге зиян келтірмеуді үйренеді;
- ережені сақтаудың маңызын түсінеді.

Негізгі бағыттар

1. Танымдық бағыт

Мақсаты:

Балалардың жас ерекшелігіне сай құқықтық ұғымдарды түсіндіру, өз құқықтары мен міндеттері туралы бастапқы түсінік қалыптастыру.

Негізгі іс-әрекеттер:

- **«Менің құқықтарым» әңгіме-сабақтары**
(өмір сүру, білім алу, демалу, ойын ойнау, пікір айту құқығы туралы).
- **Ертегілер арқылы құқықты түсіндіру:**
«Алтын балық», «Қызыл телпек» сияқты ертегілерді талдау арқылы «әділдік», «құқық», «міндет» ұғымдарын түсіндіру.
- **Көрнекі суреттер, карточкалар**
(құқығы бұзылған бала бейнесі, дұрыс/бұрыс әрекеттер).

- Мультфильмдер қарау және талдау
- Сұрақ-жауап ойындары: «Бұл дұрыс па?»

Нәтижесі:

Балалар өз құқықтарын таниды, әділдік туралы түсінігі қалыптасады.

2. Тәжірибелік бағыт

Мақсаты:

Балаларды өмірлік жағдаяттар арқылы өз құқығын қорғауға, өзгелердің құқығын сыйлауға үйрету.

Негізгі іс-әрекеттер:

- **Рөлдік ойындар:**
«Сот», «Досынды қорға», «Тәртіп бұзба».
- **Құқықтық жағдаяттар:**
Балаларға түрлі жағдайлар ұсынылып, олар дұрыс шешімді табады.
- **Талқылау шеңбері:**
«Егер... болса не істер едің?»
- **Құқықтық бұрыш ұйымдастыру**

Нәтижесі:

Балалар мәселені сөзбен шешуді, өз ойын білдіруді үйренеді.

3. Әлеуметтік бағыт

Мақсаты:

Балалар арасында өзара сыйластық, жауапкершілік қалыптастыру.

Негізгі іс-әрекеттер:

- **Топ ережесін бірге құру**
- **«Біз – біргеміз» жобасы**
- **Достық апталығы**
- **Жақсылық жасау акциялары**

Нәтижесі:

Балалар бір-бірінің құқығын сыйлауды үйренеді.

Іс-тәжірибеден мысалдар

1. «Менің құқығым бар» дидактикалық ойыны

Мақсаты:

Балалардың өз құқықтары туралы бастапқы түсінігін қалыптастыру, өз ойын еркін айтуға, әділдікке және өзгенің құқығын құрметтеуге үйрету.

Міндеттері:

- Балаларға «құқық» ұғымын қарапайым тілмен түсіндіру;
- Өмірлік жағдайлар арқылы дұрыс пен бұрысты ажыратуға үйрету;

- Топ ішінде пікір айту мәдениетін қалыптастыру.

Құрал-жабдықтар:

Баланың ойын ойнауы, демалуы, білім алуы, қамқорлық көруі, қауіпсіздік, достықты бейнелейтін суреттер мен карточкалар.

Өткізу барысы:

Балалар шеңберге жиналады. Тәрбиеші әр балаға немесе топқа бір суреттен береді.

Әр суреттегі жағдай талқыланады:

- Бұл бала не істеп жатыр?
- Оның қай құқығы көрсетілген?
- Бұл дұрыс па, неге?

Балалар өз ойларын айтады, тәрбиеші дұрыс жауапты толықтырады.

Қосымша тапсырма:

Балалар өз құқықтарын бейнелеп сурет салады.

Нәтижесі:

Балалар өз құқықтарын таниды, әділдік пен жауапкершілікке үйренеді.

2. «Дұрыс па, бұрыс па?» дидактикалық ойыны

Мақсаты:

Балалардың күнделікті өмірдегі мінез-құлық әрекеттерін ажырата білуіне, дұрыс пен бұрысты тануына, өз және өзгенің құқығын құрметтеуге үйрету.

Міндеттері:

- Құқықтық жағдаяттарды талдау арқылы ойлау қабілетін дамыту;
- Балаларды әділдікке, жауапкершілікке тәрбиелеу;
- Өз пікірін дәлелдеп айтуға үйрету.

Құрал-жабдықтар:

«Дұрыс» және «Бұрыс» деп жазылған екі түсті карточка, жағдаят бейнеленген суреттер.

Өткізу барысы:

Тәрбиеші балаларға түрлі жағдаяттарды сурет немесе ауызша түрде ұсынады.

Мысалы:

- Досының ойыншығын рұқсатсыз алды;
- Кезекте тұрмай алға өтті;
- Досына көмектесті;
- Біреуді мазақтады.

Балалар «Дұрыс» немесе «Бұрыс» карточкасын көтеріп, неге солай ойлайтынын түсіндіреді.

Қосымша тапсырма:

Балалар өздері жағдаят ойлап табады.

Нәтижесі:

Балалар өз әрекеттеріне жауапкершілікпен қарайды, дұрыс шешім қабылдауды үйренеді.

3. «Біздің топтың ережесі» бірлескен жобасы**Мақсаты:**

Балалардың топтағы тәртіп пен өзара сыйластықтың маңызын түсінуіне жағдай жасау, ортақ жауапкершілік қалыптастыру.

Міндеттері:

- Балаларды өз пікірін айтуға үйрету;
- Тәртіп ережелерін бірлесіп қабылдауға баулу;
- Өз және өзгенің құқығын сыйлауға тәрбиелеу.

Құрал-жабдықтар:

Флипчарт, маркерлер, түрлі түсті қағаздар, жапсырмалар.

Өткізу барысы:

Балалар шеңберге жиналып, «Топта өзімізді қалай ұстауымыз керек?» деген сұраққа жауап береді.

Ұсыныстар қағазға жазылып, суретпен безендіріледі.

Барлық бала қол таңбасын қойып, ережелерді қабылдайды.

Нәтижесі:

Балалар ережені сақтауға жауапкершілікпен қарайды, ұжымдық келісім қалыптасады.

4. «Менің сезімдерім» дидактикалық ойыны

(Эмоциялық даму бағыты)

Мақсаты:

Балалардың өз сезімдерін тануына, дұрыс білдіруіне және өзгенің көңіл күйін түсінуіне үйрету.

Міндеттері:

- Эмоцияларды ажырату (қуаныш, реніш, қорқыныш, ашу);
- Балаларды бір-біріне жанашыр болуға тәрбиелеу;
- Сөйлеу, ойлау, қарым-қатынас дағдыларын дамыту.

Құрал-жабдықтар:

Эмоция бейнеленген смайликтер, карточкалар, айна.

Өткізу барысы:

Балалар шеңберге тұрады. Тәрбиеші бір смайлик көрсетеді.

Балалар:

- Бұл қандай сезім?

- Қашан осылай болдың?

деп жауап береді.

Сосын бір бала сол сезімді бет-әлпетімен көрсетеді, қалғандары табады.

Қосымша тапсырма:

Балалар бүгінгі көңіл күйін таңдап, смайлик жапсырады.

Нәтижесі:

Балалар эмоцияларын таниды, өзара түсіністік артады.

5. «Жақсылық шеңбері» ойыны

(Адамгершілік, әлеуметтік даму бағыты)

Мақсаты:

Балалардың бір-біріне мейірімділік көрсетуіне, жақсы сөз айтуға, өзгені бағалауға үйрету.

Міндеттері:

- Жақсы әрекет пен жылы сөздің маңызын түсіндіру;
- Балалардың қарым-қатынас мәдениетін дамыту;
- Ұжымда достық атмосфера қалыптастыру.

Құрал-жабдықтар:

Жүрекше бейнеленген карточкалар, себет.

Өткізу барысы:

Балалар шеңберге отырады. Ортаға жүрекшелер салынған себет қойылады. Әр бала бір жүрекше алып, оны қасында отырған досына береді де, **жылы сөз** айтады:

«Сен мейірімдісің», «Сен көмектесесің» т.б.

Қосымша тапсырма:

Күн соңында балалар бүгін кімге жақсылық жасағанын айтып береді.

Нәтижесі:

Балалар бір-біріне жанашыр болады, топта жылы қарым-қатынас қалыптасады.

Күтілетін нәтиже

- Балалар өз құқықтарын біледі;
- Өзгелерге құрметпен қарайды;
- Қақтығысты сөзбен шешуді үйренеді.

Құқықтық сауаттылық – баланың тұлға ретінде қалыптасуының негізі, оның қоғамдағы өз орнын дұрыс табуына жол ашатын маңызды құндылық.

Ерте жастан өз құқықтары мен міндеттерін түсінген бала өзгеге құрметпен қарайды, әділдікті бағалайды, өз әрекетіне жауапкершілікпен қарайды.

Балабақшада жүргізілетін құқықтық тәрбие:

- баланың өзін еркін әрі сенімді сезінуіне;
- өз ойын ашық айтуына;
- жанжалдарды сөзбен шешуіне;
- ережені саналы түрде орындауына мүмкіндік береді.

Ал педагог пен ата-ана бірлесіп жұмыс жасаған жағдайда ғана бұл тәрбие толық нәтижеге жетеді.

Сондықтан біз балаларды тек біліммен емес, құқықтық мәдениеті жоғары, әділ, мейірімді тұлға ретінде тәрбиелеуге ұмтылуымыз керек.

Баяндама
«Мектеп жасына дейінгі балаларда
құқықтық сауаттылықты
қалыптастыру»

Тәрбиеші: Әлмұхамет Арай

